

ОСНОВНА АНАЛИЗА
НА РАБОТЕЊЕТО НА
СУДСКИОТ СОВЕТ
НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

ИНСТИТУТ ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА-ИЧП

Скопје, 2016

Издавач

Институт за човекови права, Скопје

Автори

Маргарита Цаца Николовска

Вера Коцо

Лубин Алексијевски

Уредник

Кристина Дода

Јелена Кадриќ

Лектура

Татјана Стојановска

Превод

Блерина Старова Златку

Ирена Кацарски Кимова

СОДРЖИНА

Вовед.....	5
Поставеност и значење на судската власт	7
Независност и непристрасност на судската власт	8
Судски совет на РМ	10
Совет за утврдување на факти и покренување постапка за утврдување одговорност за судија.....	14
Надлежности на Судскиот совет на РМ и на Советот за утврдување факти	15
Постапка за избор на судии	17
Определување на потребниот број судии во судовите на РМ.....	17
Услови за избор на судии и на претседатели на судови(општи и посебни)	21
Поведување дисциплинска постапка против судии и постапка за разрешување судии.....	25
Прераспределување судии.....	28
Работење на Судскиот совет на РМ и на Советот за факти.....	31
Транспарентност на работата на ССПМ.....	32
Транспарентност на работата на Советот за факти	33
Отчетност и одговорност на Судскиот совет на РМ	33
Отчетност и одговорност на Советот за утврдување факти.....	35
Анализа на прашалниците испратени до стручната јавност (до адвокатите).....	36
Анализа на прашалниците до општата јавност.....	40
Фокус-група.....	43

British Embassy
Skopje

Подготовката на оваа анализа беше овозможена со поддршка од Британска амбасада Скопје, во рамките на проектот „Зголемен јавен надзор врз работата на Судскиот совет на РМ“. Мислењата и ставовите наведени во оваа анализа не ги одразуваат секогаш мислењата и ставовите на Британската амбасада.

ВОВЕД

Анализа на работењето на Судскиот совет на Република Македонија е подготвена во рамки на проектот „Зголемен јавен надзор врз работата на Судскиот совет на РМ“ реализиран од Институтот за човекови права, со поддршка од Британската амбасада во Скопје. Анализа дава преглед на актуелната состојба во однос на работењето на Судскиот совет на РМ (во натамошниот текст ССРМ).

Правото на граѓанинот да му суди независен и непристрасен судија претставува основен постулат на судската власт. Независноста и непристрасноста се вредности на судската власт гарантирани со Уставот на РМ, со законите во РМ и со меѓународните документи ратификувани од РМ.

Иако текстов генерално се однесува на работата на ССРМ, заради формирањето на Советот за утврдување факти и покренувањето постапка за утврдување одговорност за судија (во натамошниот текст Совет за факти)¹ и неговата поврзаност со работењето на ССРМ во времето на пишувањето на текстов, неопходно беше да се даде и краток преглед на надлежностите и на актуелната состојба со работата на ова ново тело.

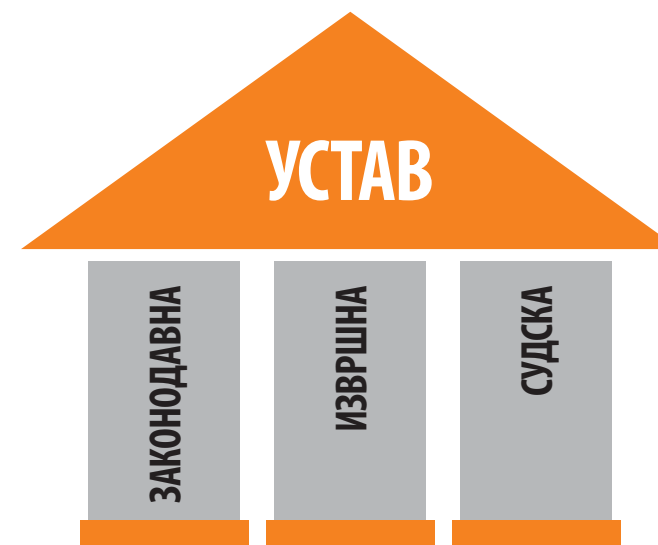
Анализа ја елаборира сегашната состојба на овие два органи, а понатаму ќе користи за одредување на насоките на дејствување на ИЧП, како и за одмерување на промените што би можеле да настанат. За утврдување на состојбата анализирана е легислативата со која се регулира судската власт, надлежностите на ССРМ и на Советот за утврдување факти, постапките, условите и критериумите за избор на судии, постапката за разрешување судии и нивно прераспределување, како и моменталната транспарентност и ефикасност во работењето на овие два тела. Во врска со нивното конкретно работење во практика, информациите се добиени преку континуираното следење на седниците на ССРМ од Институтот за човекови права.

Запознаеноста на јавноста со работењето на Судскиот совет и на Советот за утврдување факти информации се утврдени преку испитување на јавното мислење. Спроведена е и *on-line* анкета со стручната јавност, односно со адвокатите, а нивните одговори, мислење и искуство со работењето на ССРМ и со Советот за утврдување факти се дадени во оваа анализа. Заради утврдување на перцепцијата и на запознаеноста со работата на Судскиот совет во РМ од нестручната јавност беше спроведена и дискусија во форма на фокус- група. Резултатите од дискусијата исто така се содржани во Анализава. Овие одговори служат за да се утврди моменталната состојба во однос на перцепцијата за овие тела од општата и од стручната јавност, а сè со цел да се согледаат можните промени во иднина.

¹ Закон за Советот за утврдување на факти и покренување на постапка за утврдување на одговорност за судија, Службен весник на РМ 20/2015.

ПОСТАВЕНОСТ И ЗНАЧЕЊЕ НА СУДСКАТА ВЛАСТ

Република Македонија, по осамостојувањето и со донесувањето на Уставот во 1991 година, се конституира како независна, самостојна, суверена, демократска, граѓанска и социјална држава. Една од темелните вредности на уставниот поредок е поделбата на државната власт на законодавна, извршна и судска.

Политичкиот плурализам и поделбата на власта се основа за одвоеноста на државата од политичките партии. Одвоеноста се третира како првенствено потребна за понатамошната поделба на трите власти во остварувањето на државната власт. Оваа независност треба да се гледа преку системот на самостојно обавување на функциите на секоја власт поединечно и во рамки на нивните надлежности. Несомнено, потребна е и одредена соработка, но без мешање во работењето.

Суверениететот на РМ им припаѓа на граѓаниите и произлегува од граѓаниите. Власија во РМ се остварува преку демократски избрани претставници кои имаат обврска целосно да ги почитуваат и да ги применуваат сите темелни вредности на владеење на правото, почитување на човековите права и градење демократски институции кои, како принципи се предвидени во домашните и во меѓународните документи.

Покрај Уставот на РМ, кој ја регулира независноста на судството, постојат и закони преку чија примена треба независноста да се реализира. Тоа се Законот за судовите², Законот за Судскиот совет на РМ³ и Законот за Советот за утврдување на факти и покренување на постапка за утврдување на одговорност за судија⁴. Подзаконските акти на овие органи, како што се деловниците и правилниците, се дополнителна алатка со која во практика се олеснува и се овозможува судската независност.

НЕЗАВИСНОСТ И НЕПРИСТРАСНОСТ НА СУДСКАТА ВЛАСТ

Судската независност може да се гарантира доколку законската регулатива во која судиите ги извршуваат своите функции обезбедува доволно заштитни механизми против обидите да се влијае врз судиите. Меѓутоа, гаранцијата за обезбедување независност и функционирањето на механизмите за обезбедување на таа независност на судската власт пред сè зависат од обврската на останатите власти да ја почитуваат во практика.

Независноста на судството, како битен елемент на судската власт, првенствено се остварува преку изборот на судиите кои ја обавуваат судската функција. Потребно е изборот на судиите да се извршува преку механизми кои ќе ја гарантираат независноста во практика.

Согласно со член 98 судската власт ја врши судовиите. Во остварувањето на таа своја функција тие се самостојни и независни. Членовите 98, 99 и 100, вклучувајќи ги и амандманите на овие членови од Уставот, предвидуваат заштитни механизми за независноста на судиите како што се неограничениот мандат (до пензионирање), пресјанувањето на судската функција според услови предвидени во Уставот, разрешување на судија според услови утврдени со закон, како и уживање имуниетет и заштитата од претресување и прозивање на судијата.

ШТО ЗНАЧИ НЕЗАВИСНОСТ НА СУДСКАТА ВЛАСТ?

Иако не постои општо прифатена дефиниција независноста на судската власт првенствено значи независност на судијата од странките во процесот на судење и независност од другите власти.

Гаранција за независноста во оваа смисла е изборот на судии кои ги исполнуваат условите за независност, што значи да се карактеризираат со непристрасност, интелектуалност, еднаквост, стичност, професионалност, трудољубивост, одговорност, присвојност, како и со однесување кое влева доверба во обавувањето на судската функција. Овде битен фактор е и времетраењето на мандатот.

Судската независност не се одредува само со законите кои ја регулираат ова прашање, туку таа е и резултат на остварувањето на независноста во практика. Независноста на судството се смета за основа на владеењето на правото. Основните начела за судството на Обединетите нации⁵ и на Европската повелба за статусот на судиите,⁶ ја истакнуваат важноста на независноста на судството со децидно определување на суштествените елементи за независно судство.

Степенот на независност на судството пред сè зависи од два фактора:

- Првиот е начинот на кој судиите се заштитени од влијанија, од трети физички или правни лица и
- Вториот е степенот на кој судиите размислуваат, дејствуваат и одлучуваат самостојно, врз основа на фактите и доследната примена на законот.

Европската конвенција за човековите права ја проценува независноста на судот, меѓу другото, и преку оценката за начинот на избор и назначувањето на неговите членови, односно на судиите.

Во Препораката Р 94/12 на Советот на Европа за независноста, ефикасноста и улогата на судиите⁷ е наведено следново:

2 Закон за судовите, Службен весник на Република Македонија” бр.58/06, 35/08, Одлука на Уставен суд У. бр.256/07, У.бр.74/08,150/10 У.бр. 12/11.

3 Закон за Судскиот совет на РМ. Службен весник на Република Македонија” бр. 60/06, 150/10, 100/11 и 20/15 и 61/15.

4 Закон за Советот за утврдување на факти и покренување на постапка за утврдување на одговорност за судија, Службен весник на РМ 20/2015.

5 Основни принципи за независност на судството, усвоени на Седмиот конгрес на Обединети нации за превенција од криминал и третман на осуденици, одржан во Милано, од 26 август до 6 септември 1985 год. со усвоена Резолуција на Генералното Собрание 40/32, од 29 ноември 1985 год. и 40/146, од 13 декември 1985 година.

6 Европска повелба за статусот на судиите, Стразбур, 8 - 10 јули 1998 год..

7 Rec (94)12 13/10/1994 за независност, ефикасност и улогата на судиите, Комитет на министри, Совет на Европа.

„Сите одлуки за професионалната кариера на судиите треба да се засноваат на објективни критериуми, а изборот и унапредувањето на судиите треба да се заснова на нивните квалитети, земајќи ги предвид нивните квалификации, интелектуалните способности и ефикасноста во работењето. Телото кое ги носи одлуките за изборот и за унапредувањето на судиите треба да биде независно од власта и од државната администрација. Со цел да се заштити независноста на ова тело мора да постојат правила преку кои ќе се обезбеди изборот на неговите членови-судиите да го врши судството, а постојат исто така тела треба да донесе одлуки за соодветната работа и за процедуралните правила.“

Во Мислењето 10 на Консултативниот совет на европските судии⁸ се препорачуваат судски совети во мешан состав од судии и од лица кои не се судии, а советите да ја представуваат самостојната судска власт така што на судиите би им се овозможило судската функција да ја вршат без каква било контрола од претставниците на извршната или на законодавната власт.

СУДСКИ СОВЕТ НА РМ

Согласно со Уставот и законите на РМ Судскиот совет е самостоен и независен орган на судството кој ја обезбедува и ја гарантира самостојноста и независноста на судската власт преку остварување на своите функции.

Вака дадената дефиниција прокламира дека Судскиот совет има статус на самостоен и независен орган на судството, поточно на орган кој има целосен интегритет во вршењето на своите функции. Во остварувањето на своите функции и надлежности Судскиот совет е независен и самостоен од органите на законодавната и на извршната власт, а исто така и од која било друга институција, организација или политичко или партиско влијание.

Судскиот совет, како самостоен и независен орган на судството, не е орган кој е надвор од уставно-правниот поредок и за него важат сите начела на владењето на правото, заштитата на човековите права и слободи, како и поделбата на власта на законодавна, извршна и судска. Воедно тој е и орган кој е баланс на трите власти во општеството.

⁸ Консултативен совет на европски судии – КСЕС (СЈЕ) Мислење бр. 10 (2007) на Консултативниот совет на европски судии (КСЕС) наменето за Комитетот на министри на Советот на Европа по прашањето на Судскиот совет во служба на општеството. Ова Мислење е усвоено од КСЕС на Осмата средба (Стразбур, 21 до 23 ноември 2007 г.).

Судскиот совет на Република Македонија е конституиран како самостоен и независен орган на судството, но во неговиот состав влегуваат и претставници на другите две власти-законодавната и извршната, покрај претставниците на судската власт.

Судскиот совет е составен од 15 члена:

- По функција членови на Советот се претседателот на Врховниот суд на Република Македонија и министерот за правда;
- Осум члена на Советот ги избираат судиите од своите редови. Тројца од избраните членови се припадници на заедниците кои не се мнозинство во Република Македонија, при што ќе се води сметка и за соодветната и правична застапеност на граѓаните кои припаѓаат на сите заедници;
- Тројца членови на Советот се избираат од Собранието на Република Македонија со мнозинство гласови од вкупниот број пратеници. При тоа мора да има мнозинство гласови од вкупниот број пратеници кои припаѓаат на заедниците кои не се мнозинство во Република Македонија;
- Двајца членови на Советот предлага претседателот на Република Македонија, а изборот го врши Собранието на Република Македонија, со тоа што еден е припадник на заедниците кои не се мнозинство во РМ.

Судскиот совет, како самостоен и независен судски орган, за да може да ја обезбеди и да ја гарантира самостојноста и независноста на судската власт мора да го поседува и атрибутот на висока професионалност и интегритет на членовите кои влегуваат во неговиот состав, како на оние кои се избрани од редот на судиите, така и на оние кои се од редот на истакнатите правници.

Законски услови за избор на членови на Судскиот совет на РМ:

УСЛОВИ ЗА ИЗБОР на член од редот на судиите	УСЛОВИ ЗА ИЗБОР на член од редот на истакнати правници (по предлог на Собранието и по предлог на претседателот на РМ)
<ul style="list-style-type: none"> • најмалку пет години судиски стаж; • да има највисоки позитивни оценки во последните три години во вршењето на судиската функција дадени од Советот; • да ужива углед, да поседува интегритет за вршењето на функцијата член на Советот и да поседува социјални способности за вршење на судиската функција, за што се спроведуваат тестови за интегритет и психолошки тестови. 	<ul style="list-style-type: none"> • да е државјанин на Република Македонија; • да е дипломиран правник со најмалку 15 години работно искуство во правната професија, со положен правосуден испи, да е лице кое во вршењето на правната професија се истакнало со научна или со професионална работа или со свое јавно делување и • да ужива углед, да поседува интегритет за вршење на функцијата член на Совет и да поседува социјални способности за вршење на функцијата член на Совет, за што се спроведуваат тестови за интегритет и психолошки тестови.

покрај другите услови⁹, е предвидено за останатите членови од редот на истакнати правници.¹⁰

Мандатот на избраните членови на Советот трае шест години, а по тоа тие имаат право на уште еден избор. На претседателот на Врховниот суд на Република Македонија и на министерот за правда, со престанокот на функцијата им престанува и мандатот во Судскиот совет.

⁹ Член 11 од Законот за Судскиот совет на РМ.

¹⁰ Член 11 од Законот за Судскиот совет на РМ.

СОВЕТ ЗА УТВРДУВАЊЕ НА ФАКТИ И ПОКРЕНУВАЊЕ ПОСТАПКА ЗА УТВРДУВАЊЕ ОДГОВОРНОСТ ЗА СУДИЈА

Во правосудниот систем на РМ, покрај Судскиот совет, постои и Совет за утврдување факти и покренување на постапка за утврдување одговорност за судија кој се основа по донесување на истоимениот закон во 2015 година.¹¹

Изборот на членови на Советот за утврдување на факти и покренување на постапка за утврдување одговорност за судија се врши на начин на кој се избираат:

3 члена од редот на пензионирани судии

- Со непрекинат судиски стаж од најмалку 15 години;
- Со истакнати резултати во текот на своето работење;
- Кои за време на својот судиски стаж не биле дисциплински санкционирани.

3 члена од редот на пензионирани јавни обвинители

- Со непрекинат обвинителски стаж од најмалку 15 години;
- Со истакнати резултати во текот на работењето;
- Кои за време на јавно обвинителскиот стаж не биле дисциплински санкционирани.

2 члена од редот на пензионираниите универзитетски професори од правните факултети на универзитетите во Република Македонија

- Со непрекинат универзитетски стаж од најмалку 15 години;
- Со истакнати резултати и со објавени научни трудови во своето работење

1 член од редот на пензионираниите адвокати

- Со непрекинат адвокатски стаж над 15 години, со истакнати резултати во своето работење и кој за време на својот адвокатски стаж не бил дисциплински санкциониран.

¹¹ Законот за Советот за утврдување на факти и покренување на постапка за утврдување одговорност за судија. Службен весник на РМ, бр. 20 од 12.2.2015 година.

Надлежности на Судскиот совет на РМ и на Советот за утврдување факти

СУДСКИОТ СОВЕТ НА РМ е надлежен:

- да ги избира и да ги разрешува судиите, претседателите на судовите и судиите поротници;
- да утврдува престанок на судиската функција;
- да ја следи и да ја оценува работата на судиите;
- да одлучува за дисциплинска одговорност на судиите;
- да утврдува нестручно и несовесно вршење на судиската функција и престанок на судиската функција поради трајна неспособност за работа на судија;
- да одлучува за одземање на имунитет на судија и по барање за одобрување притвор на судија;
- да предлага двајца судии на Уставниот суд на Република Македонија од редот на судиите;
- да го разгледува годишниот извештај на Врховниот суд на Република Македонија за утврдените начелни ставови и начелни правни мислења по прашања од значење за обезбедување единство во примената на законите,
- да одлучува за времено отстранување на судија од вршење на судиската функција;
- да го утврдува бројот на потребните судиски места по судови;
- да ги разгледува и да ги оценува тримесечните и годишните извештаи за работа на судовите;
- да се грижи за угледот на судиите и за довербата на граѓаните кон судството;
- да поднесува извештај за работата;
- да донесе деловник и други општи акти со кои ги уредува работите од својата надлежност,
- да утврдува ориентационен број предмети што треба да ги реши судијата месечно и
- да врши и други работи утврдени со закон.

Член на Советот со право на глас ги има следниве права, обврски и одговорности:

- учествува во работата и во одлучувањето на Советот,
- дава иницијативи, предлози и мислења по прашања од надлежност на Советот,
- учествува во работата на работните тела на Советот во кој е избран,
- по заклучок на Советот остварува увид во работата на судија и презема други дејствија и за тоа му поднесува извештај на Советот,
- одговорен е за повреда на Уставот и на законот во врска со вршењето на функцијата во Советот и
- врши и други работи определени со Законот за Судскиот совет на Република Македонија.

СОВЕТОТ ЗА УТВРДУВАЊЕ ФАКТИ е надлежен:

- да расправа по иницијативи (претставки и поплаки) поднесени од граѓани, правни лица, претседатели на судови за работата на судиите или за одолжување на судските постапки, но и по допрен глас или други сознанија за работата на судиите или на претседателите на судовите;
- да прибавува податоци и докази во врска со наводите во иницијативата;
- да прибавува податоци и докази кои се наоѓаат кај државен орган, орган на единица на локална самоуправа, кај физичко или правно лице на кое му е доверено вршење на јавни овластувања;
- да врши непосреден увид во судски и други списи и досиеја во врска со наводите во иницијативата;
- да ги разгледува извештаите на Судскиот совет на РМ за работата на судиите и судовите;
- да поднесува барање за поведување постапка за одговорност на судија или на претседател до Судскиот совет на РМ и да го застапува таквото барање;
- да изготвува годишен извештај за работите од својата надлежност и други надлежности утврдени со закон.

ПОСТАПКА ЗА ИЗБОР НА СУДИИ

Определување на потребниот број судии во судовите на РМ

Судскиот совет на Република Македонија со одлука го определува бројот на судиите во секој суд (по утврдена потреба), а за одлуката прибавува мислење од Општата седница на Врховниот суд на РМ¹², како и мислење од седницата на судиите на соодветниот суд¹³. Ова значи дека Судскиот совет има активна улога и надлежност во креирањето на политиката за определувањето на вкупниот број судии во судството на РМ.

Првиот чекор во работата на Советот е поврзан со постапката за избор на судии во основните судови, односно има за цел да донесе одлука со која го утврдува бројот на слободни судиски места во секој од судовите. При тоа го зема предвид вкупниот број слободни места за судии во основните судови и проекцијата за потребите од местата кои ќе се пополнуваат по завршувањето на почетната обука во Академијата за судии и јавни обвинители. Одлуката ја доставува до оваа институција најдоцна до 31 март во тековната година.

Постапката за избор започнува со одлука на Судскиот совет за објавување оглас за избор на судија веднаш по упразнувањето на судиското место или по утврдената потреба за истото. Во одлуката се наведува и потребната специјализација од областа (кривична, граѓанска, стопанска или друга област од делокругот на работата на судот), а согласно со претходно доставеното барање од судот до Судскиот совет за пополнување на судиското место. Огласот се објавува во Службен весник на Република Македонија, како и во два весника од кои едниот е на јазик различен од македонскиот кој го зборуваат најмалку 20% од граѓаните на Република Македонија и трае 15 дена од денот на објавување во Службен весник.¹⁴ Изборот на судија на основен суд е исклучиво поврзан со ранг листата на кандидатите доставена од Академијата за судии и јавни обвинители. Судскиот совет е должен изборот да го врши редоследно, според постигнатиот успех на кандидатите што се пријавиле на конкурсот, а кој е утврден во таа листа. На овој начин, во суштина, ССРМ врши именување на кандидатите за судии во Основените судови, затоа што е должен да ги почитува постигнатите резултати во рамки на Академијата.

12 Општата седница на ВСРМ ја сочинуваат сите судии на ВСРМ, без разлика на нивната специјализација.

13 Член 44 од Законот за судовите, „Службен весник на Република Македонија“ бр.58/06, 35/08, У.бр.256/07, У.бр.74/08, 150/10, У.бр.12/11.

14 Член 39 од Законот за Судски совет на РМ.

ССРМ исто така го врши и **изборот на судии во повисок суд** (Апелационен, Управен, Виши управен и Врховен суд на Република Македонија) од пријавените кандидати на огласот што ги исполнуваат предвидените законски услови. При тоа тој врши рангирање на истите според потребната специјализација за пополнување на судиското место.

За правилно спроведување на постапката за избор на судија на повисок суд Судскиот совет, од својот состав, формира комисија од три члена која го подготвува ефективното спроведување на изборот.¹⁵ Во надлежност на оваа комисија е вршењето проверка на навременоста на пријавите и на комплетноста на документите на кандидатите, на подготовката на кандидатската листа од кандидатите кои ги исполнуваат потребните услови, известувањето на кандидатите за денот и часот на спроведување на психолошкиот тест и на тестот за интегритет и за уплатата на финансискиот надоместок за тестирањето кое е на товар на кандидатот. Понатаму, Судскиот совет спроведува интервју со кандидатите од кандидатската листа кои го положиле психолошкиот тест и тестот за интегритет и составува конечна ранг-листа на кандидати според потребната специјализација, како и ранг-листа на кандидати кои ја немаат потребната специјализација.

Судскиот совет, при изборот на судија во повисок суд, може, по своја проценка, вонредно да ја оцени работата на кандидатот и со одлука да го определи временскиот период за кој кандидатот ќе биде вонредно оценет. Вонредното оценување го врши комисија од три члена од редот на членовите на Судскиот совет по критериуми и со постапка за редовно оценување на работата на судијата¹⁶

Во постапката за избор на судија, согласно со Деловникот за работа на Судскиот совет, истиот расправа и одлучува на седница на која присуствуваат најмалку две третини од членовите на Советот со право на глас.

Расправањето се одвива редоследно, согласно со конечната ранг-листа на кандидати, според потребната специјализација. Членовите на ССРМ имаат право да се произнесат за кандидатот пред да гласаат за истиот. Доколку прворангираниот кандидат на листата не го добие потребниот број гласови (двотретинско мнозинство), се гласа редоследно за следните кандидати од ранг-листата. Кандидатот кој добил две третини гласови од вкупниот број членови на Советот со право на глас е избран за судија. За извршениот избор кандидатот се известува писмено, а одлука се објавува на веб-страницата на Советот и во Службен весник на Република Македонија.

15 Член 20 од Деловникот за работа на Судскиот совет на РМ.

16 Член 20 став 3, 4, 5 од Деловникот за работа на ССРМ.

На 5 септември 2016 година беше направен избор на повеќе судии – беа избрани 25 судии во сите инстанции. Од елаборирањето на комисијата што ги спроведува интервјуата беше истакнато дека има судии кои имаат еднаков број вкупни бодови за највисоко рангирани кандидати.

Дополнително, при изборот на двајца судии на Вишиот управен суд не беше избрана кандидатката со најголем број поени, од кои едната е актуелна судијка на Управниот суд, туку следните две кандидатки (кои во тој момент беа вработени во државни органи или немаа судиско искуство. И во двата наведени случаи никој од вкупно 12-те присутни членови на ССРМ не земаа збор да се произнесат по кандидатурите. Збор зема само претставникот од Комисијата кој кратко елаборираше за досегашниот стаж на 25-те кандидати кои сега веќе се судии.¹⁷

Постапката за **избор на претседател на суд** започнува со оглас кој се објавува два месеца пред истекот на мандатот на постојниот претседател. Изборот на претседател од пријавените кандидати мора да се изврши најдоцна два месеци по распишувањето на огласот.

Судскиот совет на РМ започна да ги објавува одлуките за избор на судија и на претседател на суд на својата веб страна од 2016 година. Меѓутоа, одлуките за избор на судии не содржат информации за пријавените кандидати, ниту пак објаснувања за квалификациите на избраните кандидати.

Идентично како и за изборот на судија, избраниот кандидат за претседател писмено се известува, а одлуката за избор се објавува на веб страната на Судскиот совет и во Службен весник на РМ.

Кога се врши избор на судија и на претседател на основен суд и на апелациони суд кој се наоѓа на подрачјето на единицата на локалната самоуправа каде 20% од граѓаните зборуваат службен јазик различен од македонскиот, како и на судија и претседател на Врховниот суд на Република Македонија, Судскиот совет мора да

¹⁷ Информациите се добиени од континуираниот мониторинг на седниците на ССРМ од Институтот за човекови права.

внимава на принципот на правична и соодветна застапеност. Тогаш расправа и одлучува на седница на која присуствуваат најмалку две третини од членовите со право на глас, а за избран се смета кандидатот кој добил две третини гласови од вкупниот број членови на Советот со право на глас, при што мора да има мнозинство гласови од присутните членови кои припаѓаат на заедниците кои не се мнозинство во Република Македонија.¹⁸

Доколку ССРМ, по спроведената постапка за избор на судија или на претседател на суд, утврди дека ниту еден од пријавените кандидати на огласот не ги исполнува потребните услови, или не бил избран за судија или за претседател на суд, носи одлука за повторно огласување на овие слободни места (за судија или за претседател на суд) со цел да се изврши изборот.¹⁹

Советот, по претходно утврдена оценка на нивните вкупни резултати во работата и на придонесот за развојот на стручната, на теоретската мисла и на правниот систем, од редот на судиите, му предлага на Собранието на Република Македонија двајца кандидати **за избор на судии на Уставниот суд** на Република Македонија. Овој предлог Судскиот совет го утврдува со двотретинско мнозинство гласови од вкупниот број членови со право на глас.²⁰

¹⁸ Член 24 од Деловникот за работа на Судскиот совет на РМ.

¹⁹ Член 25 од Деловникот за работа на Судскиот совет на РМ.

²⁰ Член 132 од Законот за Судски совет на РМ.

УСЛОВИ ЗА ИЗБОР НА СУДИИ И НА ПРЕТСЕДАТЕЛИ НА СУДОВИ (ОПШТИ И ПОСЕБНИ)

Во Законот за судовите²¹ се предвидени општите услови за избор на судии и на претседатели на судови кои преставуваат основа за спроведување на изборите.

ОПШТИ УСЛОВИ: да е државјанин на РМ, активно да го владее македонскиот јазик, да е работоспособен, со општа здравствена состојба, да е дипломиран правник со просек најмалку осум, со положен правосуден испит, активно да познава еден од официјалните јазици на ЕУ од кои задолжително англиски јазик, да владее со практична работа со компјутери, да ужива углед, да поседува интегритет за вршење на судиската функција и да поседува социјални способности за вршење на истата (за што се спроведуваат тестови за интегритет и психолошки тестови.)

ПОСЕБНИ УСЛОВИ ЗА ИЗБОР НА СУДИИ ЗА

ОСНОВЕН СУД

е потребно кандидатот да има завршено почетна обука во Академијата за судии и јавни обвинители

АПЕЛАЦИСКИ СУД

да има работно искуство од најмалку четири години непрекинат судиски стаж во основниот суд до моментот на пријавувањето.

УПРАВЕН СУД

да има работно искуство од најмалку четири години непрекинат судиски стаж во Основен суд или пет години стаж на правни работи во државен орган.

ВИШИ УПРАВЕН СУД

да има работно искуство од најмалку три години непрекинат стаж како судија во Управен суд, или да има шест години стаж на правни работи во државен орган.

СУДИЈА ВО ВРХОВНИОТ СУД НА РМ

да има најмалку шест години непрекинат стаж во Апелациски суд, додека за кандидатите од Управниот суд и од Вишиот управен суд да биде оценет со највисока позитивна оценка.

Како **ДОПОЛНИТЕЛЕН УСЛОВ** за избор на судија во повисок суд е потребно во последната година од Судскиот совет да се оценети со највисока позитивна оцена во однос на другите пријавени лица и во однос на другите пријавени да има најголем број бодови согласно со закон.

ПРЕТСЕДАТЕЛ НА СУД се избира од редот на судиите под услови, во постапка и на начин како што се врши избор на судиите во соодветен суд.

За претседател на суд се избира судија кој во последните две години е оценет со највисока позитивна оцена и во однос на другите пријавени има најголем број бодови, согласно со закон.

Кандидатот за претседател на суд кон пријавата и кон другите документи приложува програма за работа во текот на мандатот.

Критериумите за оценување на судиите се од особено значење за нивното понатамошно унапредување, но не се доволно јасни и не се целосно дефинирани, па затоа доведуваат до забуна. Останува отворена дилемата дали правилно се употребуваат во практиката. Во тој поглед појаснуваме дека се ценат само бројот на потврдени, укинати или преиначени одлуки, во однос на вкупниот број решени предмети, како и бројот на решени предмети во однос со ориентациониот број предмети што треба да ги реши судијата во текот на еден месец. Овие податоци се добиваат преку АКМИС системот, без податоци за останатите параметри кои го дефинираат односот кон работата, како што се основите на решените предмети и други квалификативи за тежината на предметот.

Многу важно прашање во изборниот процес на судиите и на претседателите на судовите секако е определувањето соодветни законски критериуми кои во целост ќе овозможуваат квалитетен избор од повеќе аспекти како високиот степен на стручност и професионалност, потврдени преку квалитетно практикување со одветен број години, кој обезбедува квалитетно работно искуство и висок степен на покажан интегритет на судијата како личност со високи морални квалитети.

Притоа не смее да се запостави прашањето за правилна и целосна примена на овие критериуми во спроведувањето на секој избор на судии и на претседатели на судови без допуштање волонтаризам во работењето на Судскиот совет и без политички влијанија од законодавната и извршната власт.

Судскиот совет изборот на судиите во Основниот суд, согласно со критериумот предвиден во Законот за Судски совет²², го врши редоследно според постигнатиот успех утврден во конечната ранг листа.

Никаде не се споменува специјализацијата на кандидатите кои ја завршиле почетната обука, иако во Основните судови во кои тие се пријавуваат постои специјализација, со оглед на надлежноста на судој за воспитување во институција, со закон и шпоа: за правата на човекој и на граѓаниној и за правно заснованиот интереси, за спорови меѓу граѓаниите и другиите правни субјекти, за кривични дела и прекршоци и за други работи што со закон се ставени во надлежноста на судој.²³

За избор на судија во повисок суд, како: Апелациски суд, Управен суд, Виш управен суд и Врховен суд на РМ Судскиот совет врши избор на начин што прија-

²² Член 40 од Законот за Судски совет на РМ.

²³ Член 4 од Законот за судовите, Службен весник на Република Македонија бр.58/06, 35/08, У.бр.256/07, У.бр.74/08, 150/10, У.бр.12/11.

²¹ Член 45 и 45-а, Службен весник на Република Македонија, бр.58/06,35/08, У.бр.256/07, У.бр.74/08,150/10, У.бр.12/11.

вените кандидати ги рангира според потребната специјализација за пополнување на упразнетото судиското место.

Кандидатите за судии во повисоките судови се селекуваат со специјализација во некоја на работенето и при вршењето на судиската функција во основните судови, што е релетивно точно, бидејќи и кандидатите од Академијата за судии и јавни обвинители покажуваат посебен интерес и усиех за одредена област од почешната обука, што им дава предност во одредена област. Оваа предност би требало, на некој начин, да биде евидентирана од инспекцијата која ја доставува ранг листата, а што би се олеснило работата на Судскиот совет при пополнувањето на конкретното судиско место од кривична, граѓанска или од друга област.

При избор на судија Судскиот совет е должен да ги почитува предвидените критериуми во Законот за Судски совет и да го избере кандидатот со највисоки стручни и професионални квалитети, а кој истовремено ужива и углед за вршење на судиска функција. Критериумите предвидени во Законот за Судски совет²⁴ се во функција на овозможување поефикасна селекција во рангирањето на кандидатите. Со примена на критериумите се обезбедува поголема ефективност во работењето на Судскиот совет во процесот на избор на судија на повисок суд.

Критериуми од аспект на стручни и професионални квалитети како и од аспект на углед:

- На **прво место** е критериумот кој го вреднува **стручното знаење, специјализацијата во струката** и учеството во континуираната обука;
- На **второ место** е **односот кон работата**, при што се зема предвид почитувањето на законските рокови за преземање на процесните дејствија, почитувањето на законските рокови за донесување, објавување и изготвување на одлуките, односот меѓу бројот на потврдени, укинати или преиначени одлуки во однос на вкупниот број решени предмети, како и бројот на решени предмети во однос со ориентациониот број предмети што треба да ги реши судијата месечно, утврден од Судскиот совет;
- На **трето место** е **способноста за разрешување на правните прашања**, при што се зема предвид достигнатиот степен на правилноста и законитоста на судското одлучување и утврдување, пред сè во постапките со правните средства;
- На **четврто место** е **чувањето на угледот на судијата и судот**, што

се утврдува од начинот на водењето на постапката, комуникацијата со странките и другите органи, чувањето на независноста, непристрасноста, доверливоста, значајноста и однесувањето кон работата и надвор од неа;

- На **петто место** е **способноста за усно и писмено изразување**, што се согледува од изготвените одлуки и судското стручно дејствување;
- На **шесто место** е преземањето дополнителна работа во вршењето на судиската функција, со учество во решавањето на заостанатите предмети;
- На **седмо место** е преземањето дополнителна работа при вршењето на судиската функција преку менторство, едукација и слично;
- На осмо место е односот со судскиот соработник и со судската администрација, а на деветто место е способноста за вршење задачи од раководен карактер.

Покрај примената на погоренаведените критериуми за вршење правилен избор за судија на повисок суд **ССРМ е должен да прибави мислење од судот**. Ова мислење го доставува Претседателот на судот, по одржана седница на судиите, и **спроведува анонимна анкета меѓу вработените во судот** во кој кандидатот ја извршува судиската функција. За кандидатот за судија на Управниот суд или на Вишиот управен суд кој не е од редот на судиите Судскиот совет прибавува мислење од државниот орган во кој работи кандидатот.

За анонимната анкета меѓу вработените во Законот за судски совет е определено дека начинот на спроведување го уредува ССРМ. Меѓутоа, од извршениот увид во Деловникот за работата на судскиот совет во кој е регулирано воспоставувањето на Судскиот совет при вршење избор на судија и на претседател на суд не се содржани одредби за начинот на спроведување на анонимната анкета меѓу вработените во судот, поради што немаме сознанија на кој начин таа се спроведува и дали резултатите од анкетата се земаат предвид при одлуките за избор.

²⁴ Член 41, став 2 од Закон за судски совет.

ПОВЕДУВАЊЕ ДИСЦИПЛИНСКА ПОСТАПКА ПРОТИВ СУДИИ И ПОСТАПКА ЗА РАЗРЕШУВАЊЕ СУДИИ

Барањето на Советот за утврдување на факти за поведување дисциплинска постапка (во натамошниот текст: барање) се доставува до Судскиот совет заедно со доказите на кои се заснова барањето.

Судскиот совет, по повод поднесеното барање за дисциплинска постапка, расправа само за тоа дали барањето е навремено, целосно и дозволено. Доколку Судскиот совет најде дека барањето е ненавремено, нецелосно или недозволено, ќе го отфрли, со одлука. Доколку пак Судскиот совет го прифати барањето, од своите редови формира Дисциплинска комисија во состав од претседател и четири члена (во натамошниот текст: Комисија). Судскиот совет од своите редови определува еден заменик на претседателот на Комисијата и еден заменик за членовите на Комисијата. При одржување на состаноците и на расправите заменикот на членовите на Комисијата може да замени само еден член.

Комисијата го доставува барањето и доказите лично до судијата против кој е поднесено. Судијата може писмено да одговори на наводите во барањето или да даде усна изјава, на записник, во рок од осум дена од добивањето на барањето. Судијата против кој е поднесено барање има право на бранител кој самиот го известува и самиот го обезбедува за расправата. Заедно со одговорот на барањето судијата ги доставува сите докази врз основа на кои го заснова својот одговор или со кои ги побива наводите и доказите во барањето. Комисијата, со свое барање, прибавува податоци и докази кои се од интерес за утврдување на состојбата во врска со утврдувањето на дисциплинската одговорност на судијата.

Врз основа на прибавените податоци и докази Комисијата, во рок од 30 дена, поднесува извештај со предлог за основаноста на барањето до Судскиот совет.

Судскиот совет, на седница, расправа по барањето и по предлогот на Коми-

сијата и одлучува за поведување дисциплинска постапка или за запирање на дисциплинската постапка. Судскиот совет одлуката ја донесува со мнозинство гласови од вкупниот број членови на Советот, во рок од 30 дена од денот на приемот на извештајот.

Доколку судијата против кој се води дисциплинска постапка поднесе барање за престанок на судиската функција Судскиот совет во одлуката за престанок на судиската функција ќе констатира престанок на функцијата по негово барање и ќе назначи дека истата е донесена за време кога против него се водела дисциплинска постапка. Со тоа дисциплинската постапка се запира.

Судијата се разрешува од судиската функција поради нестручно и несвесно вршење на судиската функција.

Судскиот совет разрешува судија или претседател на суд под услови и во постапка утврдени со закон. *Оваа ѝосџайка се ѝоведува ѝо барање на Советѝој за уѝврднување факѝи и за ѝокренување ѝосџайка за уѝврднување одџговорносѝи и ѝѝоа во рок од една џодина од денѝи на осознавањеѝио на сѝѝоренаѝиа ѝѝвреда.* Постапката е итна и е од доверлив карактер. Се води без присуство на јавноста и со почитување на угледот и достоинството на судијата. При тоа се води сметка за заштита на личните податоци на судијата, но по негово барање може да одлучи постапката да се води со присуство на јавноста.²⁵

Постапка за утврдување нестручно и несвесно вршење на судиската функција, во секој случај, не може да се поведе доколку изминат повеќе од пет години од денот на сторената повреда. Од ова правило постои исклучок во случај кога е донесена одлука на Европскиот суд за човекови права поради повреда на чл.6 од Европската конвенција за човекови права или кога е донесена одлука на Врховниот суд на РМ по однос на правото за судење во разумен рок.²⁶

По спроведената постапка, Советот за факти ја донесува одлуката за разрешување со двотретинско мнозинство гласови од вкупниот број членови со право на глас. Во ситуација кога е поведена постапка за разрешување или за дисциплинска постапка Советот за факти може времено да го оддалечи судијата од вршењето на судиската функција. Советот за факти, врз основа на извештајот и на расправата, на седница, донесува одлука за поднесување барање до Судскиот совет на Република Македонија за поведување постапка за утврдување одговорност на

²⁵ Член 39 од Закон за советот за утврдување факти и покренување постапка за утврдување одговорност за судија, Службен весник бр. 20, 12.2.2015 година.

²⁶ Член 78 став 4 од Закон за судски совет на РМ.

судијата или на претседателот на судот. Советот за факти, согласно со закон, ќе ја одбие иницијативата ако утврди дека е неоснована заради непостоење докази дека судијата ја сторил повредата.

Против решението за разрешување или за изречена дисциплинска мерка судијата или претседателот на судот, во рок од осум дена, има право на жалба до Советот за одлучување по жалба на Судскиот совет, формиран при Врховниот суд на Република Македонија.

Судскиот совет, на седница, одлучува **и за одземањето на имунитетот** на судија во случаи утврдени со закон и тоа со мнозинство на гласови од вкупниот број членови со право на глас. Судскиот совет, исто така, на седница одлучува по барање за одобрување притвор на судија, односно по известувањето дека судијата е притворен.

Во оваа постапка Судскиот совет има можност, по известувањето за притвор на судијата што не се повикал на имунитет, да одлучи да се примени имунитет врз судијата ако оцени дека тоа е потребно за вршење на судиската функција.

При вршење на оваа работа оставено е на Судскиот совет да цени што е потребно за вршење на судиската функција, без наведување релевантни конкретни потреби. Ова може да резултира со селективност во примената на оваа можност.

Во шекој на јули 2016 година Судскиот совет расправаше по барање за воведување постапка за утврдување одговорност поради неспирочно и несовесно вршење на судиската функција по одлука на Советот за утврдување факти и покренување постапка за утврдување одговорност за судија. Донесено е решение со кое се ошфрла барањето за утврдување одговорност на судија поради несовесно и неспирочно вршење на судиската функција.

Седниците на кои Судскиот совет на РМ расправа за изрекување дисциплинска мерка или за разрешување судија не се отворени за јавноста. Одлуките за изрекување дисциплинска мерка или за разрешување судија ССРМ треба да ги објавува на својата веб страна само со наведени иницијали на судијата и на судот во кој судијата работи. Меѓутоа, во изминатите неколку години Судскиот совет ги нема објавено одлуките за дисциплинска постапка или за разрешување судија.

ПЕРАСПРЕДЕЛУВАЊЕ СУДИИ

Распоредот на судиите се врши со годишен распоред за работа кој го утврдува претседателот на судот, а по претходно прибавено мислење од седницата на судиите (кога се работи за кој било суд, освен за Врховниот суд на РМ), односно врз основа на мислење од Општата седница на Врховниот суд (кога се работи за Врховниот суд на РМ), притоа водејќи сметка за определбата на судијата за специјализација по кривична, граѓанска, стопанска, управна или друг вид правна област.²⁷

При определувањето претседатели на специјализираните одделенија и на одделите се почитува судскиот стаж и резултатите во работењето. Судијата не може да биде преместен од еден во друг судски оддел против неговата волја, но може да бара преместување од еден во друг оддел.

По исклучок, судијата може да биде распореден во друг судски оддел против негова волја со писмено образложена одлука на претседателот на судот, а по претходно прибавено мислење од Општата седница на Врховниот суд на Република Македонија, кога тоа го бара зголемениот обем и предметот на работа во судот, но најдолго за време од една година. По исклучок, судија на апелациски и на основен суд може да биде времено упатен, но најдолго за време од една година, да суди во друг суд од ист степен или во понизок суд, или од еден во друг специјализиран оддел, кога поради спреченост и изземање на судија или поради значително зголемен обем на работа, намалена ажурност или поради сложеност на предметите е доведено во прашање тековното работење на судот. Временото упатување на судијата го врши Судскиот совет на Република Македонија и за тоа веднаш го известува претседателот на судот од кој судијата се упатува и претседателот на судот во кој судијата времено се упатува.

Против одлуката за распоред на судии, донесена од претседателот на судот, судијата може да вложи приговор до Општата седница на Врховниот суд на Република Македонија која е должна да одлучи по приговорот во рок од седум дена.

Против одлуките на Судскиот совет на РМ за времено распределување судијата може да вложи приговор во рок од три дена до Судскиот совет. Одлуката на Судскиот совет на Република Македонија е конечна. Значи, во овој случај, според Законот, истиот орган одлучува во две инстанции.

²⁷ Член 39 од Закон за судови, "Службен весник на Република Македонија" бр. 58/06, 35/08, У.бр.256/07, У.бр.74/08, 150/10, У.бр.12/11.

Прераспределба на судиите, сепак, се случува и без консултација со судиите. Претседателот на Основен суд Скопје 1 Скопје, минавата година, без консултација, одлучи да направи прераспределби поведувајќи се на годишниот план за работа.

Основниот суд Скопје 1, во соопшението испратено до јавноста, ги појаснува прераспоредавањата на судиите, кои, како што се наведува, се дел од организациските промени на годишниот распоред на судиите во овој суд, донесени од претседателот на судот.²

Годишниот распоред за работа на судиите²⁸ го регулира Законот за судовите. Распоредот за работа го утврдува претседателот на судот по претходно прибавено мислење на седница на судиите. При утврдувањето на распоредот треба да се води сметка и за определбата на судијата за специјализација во одредена материја.

Распоредувањето на судијата на несоодветна работа, на работа по предмети по кои нема соодветна специјализација и познавање на материјата, може негативно да се одрази на работата на судијата, на неговиот квалитет и на неговиот квантитет во одлучувањето, што, крајно, може да повлече поведување постапката за нестручно и несовесно работење.

Исто така, како вид на опасност за независноста би се сметало одземањето предмет од еден судија и прераспоредавањето на истиот предмет кај друг судија. За да се одбегнат вакви случаи, потребно е почитување на годишниот распоред за работа и на Законот за судови во кој е утврдено дека:

“Предметите што доаѓаат во судот на одлучување се распоредуваат меѓу судиите според времето на прием на предметот во судот, со исклучување на секако влијание врз начинот на распределба од претседателот на судот, од судија или од судската администрација.”²⁹

²⁸ Член 39, став 4, Закон за судови, “Службен весник на Република Македонија” бр.58/06, 35/08, У.бр.256/07, У.бр.74/08, 150/10, У.бр.12/11.

²⁹ Член 7, Закон за судови, “Службен весник на Република Македонија” бр.58/06, 35/08, У.бр.256/07, У.бр.74/08, 150/10, У.бр.12/11.

РАБОТЕЊЕ НА СУДСКИОТ СОВЕТ НА РМ И НА СОВЕТОТ ЗА ФАКТИ

Работите од својата надлежност Судскиот совет ги разгледува и за нив одлучува на седници кои се јавни. Јавноста може да биде исклучена само со одлука на Судскиот совет заради заштита на угледот и на интегритетот на судијата или на кандидатот за судија. За исклучување на јавноста од седниците Судскиот совет одлучува со двотретинско мнозинство гласови од вкупниот број членови на Советот со право на глас. За работата на седницата на Советот се води записник и стенографски белешки.³⁰

Судскиот совет донесува Деловник за работа со кој се уредува постапката и начинот на работа на Судскиот совет и други прашања од негова надлежност. Седницата ја свикнува и со неа раководи Претседателот на Судскиот совет. Претседателот е должен да свика седница, а седницата треба да има предлог за дневен ред со изготвен материјал и присуство од најмалку една третина од вкупниот број членови на Советот. Седница може да се одржи ако е присутно мнозинството од вкупниот број членови, доколку со Законот за Судскиот совет на Република Македонија или со Деловник поинаку не е определено. Предлогот на дневниот ред се утврдува со мнозинство гласови од присутните членови.

Поканата за седница, со предлогот на дневниот ред и со материјалите, се доставува до членовите на Советот најмалку 7 дена пред одржувањето на седницата. Поради итни и неодложни работи седницата на Советот може да се закаже и да се одржи и во пократок рок.

Советот своите одлуки ги донесува со гласање. Членот на Советот гласа за или против (не може да гласа воздржано).

Член на Советот ги има следниве права, обврски и одговорности: учествува во работата и во одлучувањето на Советот; дава иницијативи, предлози и мислења по прашања од надлежност на Советот; учествува во работата на работните тела на Советот во кој е избран; по заклучок на Советот остварува увид во работата на судија и презема други дејствија и за тоа му поднесува извештај на Советот; одговорен е за повреда на Уставот и на законот во врска со вршење на функцијата во Советот и врши и други работи определени со Законот за Судскиот совет на Република Македонија.

Советот, со одлука го определува потребниот број судии во секој суд, а на седница донесува одлука за формирање Комисии, во состав од тројца членови

³⁰ Член 33, Закон за Судски совет.

на Советот, за определување на потребниот број судии. Комисиите, врз основа на податоци прибавени од АКМИС системот за последните две години, прават анализа за секој суд. Анализата се прави врз основа на податоци за вкупниот број судии во судот, на вкупниот број предмети во работа во судот, вкупниот број нерешени предмети; приливот од нови предмети; ориентационата месечна норма; совладувањето на заостатокот на нерешените предмети и врз основа на други околности кои се од влијание за определување на бројот на судиите.

Комисиите, по спроведената анализа, изготвуваат извештај кој се доставува до Претседателот на Советот. Претседателот на Советот закажува седница на која Советот расправа по извештаите на комисиите и ги разгледува извештаите и прибавените мислења од Општата седница на Врховниот суд на Република Македонија и од седницата на судиите на соодветниот суд, по што донесува одлука со која се определува бројот на судиите во секој суд. Советот, најмалку еднаш годишно, врши анализи за утврдување на потребата од намалување или од зголемување на бројот на судии.

Транспарентност на работата на ССРМ

Судскиот совет на РМ, на својата интернет страна, редовно ги објавува соопштенијата за закажани седници со дневен ред за работа и ги објавува точките кои биле усвоени или одлучени на претходни седници.

Соопштенијата за јавност во однос на активностите на ССРМ исто така редовно се објавуваат. Најчести останати документи кои Судскиот совет ги објавува се огласите за избор на судија и за претседател на суд, годишните програми за работа, известувањата за студиски посети на членовите и слично. Меѓутоа, согледано е дека недостасува систематизираност на објавите, па така, во делот „огласи“, „одлуки“ или „документи“, последните објави се од 2010 година. Воедно, целосните одлуки и записници многу ретко се објавуваат.

Во употреба е пуштен и нов портал кој има за цел на едно место да ги собере сите интернет страни на судовите во РМ, вклучувајќи ја и страната на Судскиот совет на РМ. Порталот е наречен „Судски портал на Република Македонија“³¹ и треба да ги замени веќе постоечките страни, нудејќи ги сите информации собрани на едно место и да овозможи поголема прегледност на информациите.

Седниците на Судскиот совет се јавни, освен ако има потреба јавноста да биде исклучена. Меѓутоа, битен елемент во обезбедувањето на транспарентност е квалитетот на расправите и отвореноста на институцијата во практика.

Транспарентност на работата на Советот за факти

Законот за Советот за утврдување факти се донесе во февруари 2015 година. Иако седниците на овој Советот се јавни, според законот, јавноста, како и кај Судскиот совет, може да биде исклучена само со одлука, заради заштита на угледот и на интегритетот на судијата или на кандидатот за судија, а сепак ова тело не е видливо за општта јавност.

Советот за факти нема своја веб страна, ниту пак соопштенијата ги објавува преку некој друг медиум. Деловникот за работа на ова тело и на другите подзаконски акти не се достапни за јавноста и покрај тоа што му е доделена улога да расправа поединечно по сите претставки и поплаки поднесени од граѓаните, од правните лица, од претседателите на судовите за работата на судиите или на претседателите на судовите, расправа за одолжувањето на судските постапки, како и по допрен глас или други добиени сознанија за работата на судиите или на претседателите на судовите.

31 Достапен на: <http://sud.mk/>.

ОТЧЕТНОСТ И ОДГОВОРНОСТ НА СУДСКИОТ СОВЕТ НА РМ

Советот за својата работа поднесува **годишен извештај до Собранието на Република Македонија**. Извештајот јавно се објавува и во него се содржани податоци за бројот на избраните и разрешените судии и за судиите поротници, за бројот на поведени и завршени дисциплински постапки, за кадровската состојба во судството, за материјално – финансиската состојба во судството, оценка за соработката и за односите на судовите со другите правосудни органи и со органите на законодавната и извршната власт, оценка на состојбата во судството за заштитата на човековите права и основни слободи, како и податоци за постапувањето по преставките и предлозите од граѓаните и од институциите за работата на судиите и судовите.

Извештајот содржи и оценка за работата на судиите во Република Македонија во однос на ажурноста на нивната работа, како и други прашања во врска со осигурувањето на независноста и самостојноста на судството.

Овој извештај Судскиот совет го усвојува на седница со двотретинско мнозинство гласови од вкупниот број членови со право на глас и потоа го поднесува до Собранието на РМ на разгледување и на усвојување. По усвојувањето на извештајот Советот истиот го доставува до сите судови во Република Македонија.

Доколку Собранието на РМ не го усвои извештајот, тоа ќе биде основ за поведување расправа пред органите што ги избрале членовите на Судскиот совет за оценка на нивната работа.³²

Досегашната практика за усвојувањето на извештајот на Судскиот совет пред Собранието не укажува на сериозна расправа пред парламентарниот состав, ниту е забележан случај на негово неусвојување кое би дало можност за преиспитување на работата на членовите пред органите што ги избрале. Поради ваквиот пасивен однос кон извештајот за работата на Судскиот совет не може да се даде оценка за ефективност во неговата работа.

Во оваа смисла може да се забележи дека доставувањето на извештајот за работа, по неговото усвојување, до сите судови во РМ преставува транспарентност во работењето, но истото би имало поголемо значење доколку во судовите не би изостанувало сериозно разгледување и расправање по истиот. Сериозното разгледување на извештајот е добра можност судовите да се произнесат за работата барем за членовите кои ги избрале од своите редови.

Извештајот треба да содржи обработка на многу важни прашања и оцени во поглед на состојбите во судството, како од аспект на кадровската состојба, така и од аспект на материјално-финансиската состојба, на односите со другите правосудни органи и на органите на законодавната и извршната власт. Извештајот содржи и оцени за работата на судиите во Република Македонија, како и други прашања во врска со остварувањето на независноста и на самостојноста на судството.

Разработката на овие сериозни прашања во извештајот, како и понудата за решенија на истите, би биле интересни како за стручната, така и за пошироката јавност и оттаму неговото публикување би било уште еден чекор во насока на транспарентното и отчетното работење на Судскиот Совет на РМ.

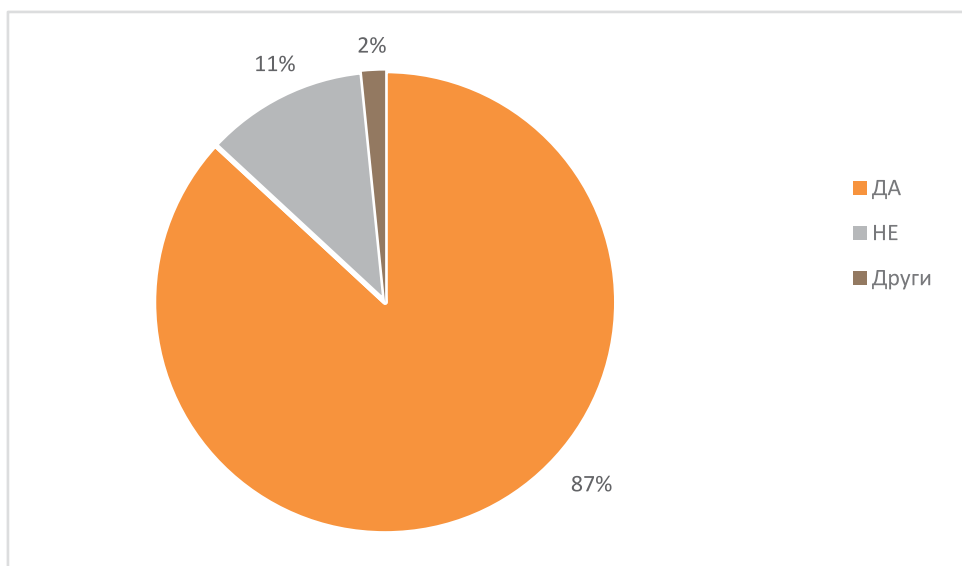
ОТЧЕТНОСТ И ОДГОВОРНОСТ НА СОВЕТОТ ЗА УТВРДУВАЊЕ ФАКТИ

Работата на Советот за утврдување факти останува непозната бидејќи во Законот не е предвидена никаква отчетност и одговорност на неговите членови. Овој орган, според Законот има обврска само да изготвува годишен извештај за работите од својата надлежност, кој го објавува на својата веб страна најдоцна до 1 февруари во тековната година, за претходната година. Меѓутоа никаква друга транспарентност или отчетност не е предвидена за неговата работа, имајќи ја предвид неговата надлежност за поведување постака за одговорност на судија или на претседател на суд до Судскиот совет.

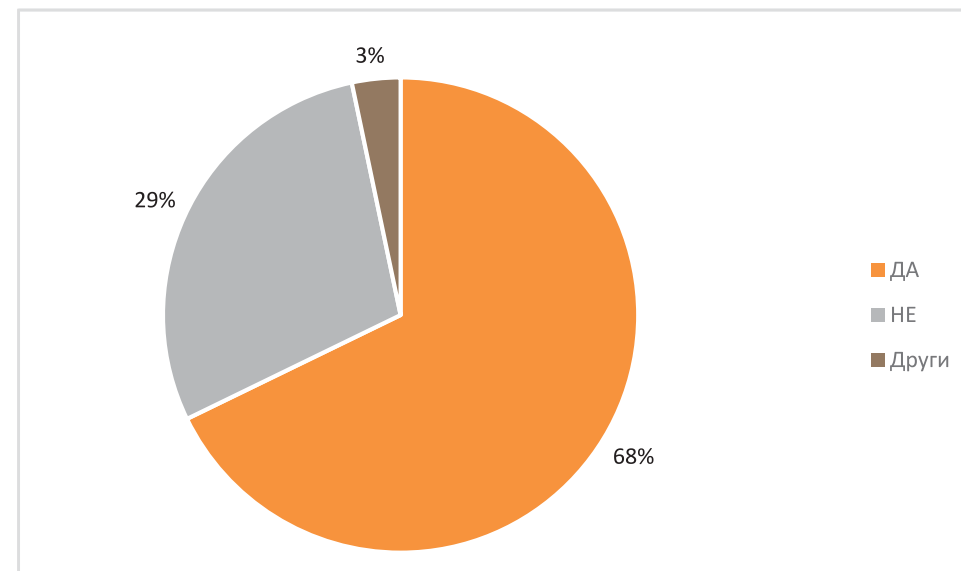
АНАЛИЗА НА ПРАШАЛНИЦИТЕ ИСПРАТЕНИ ДО СТРУЧНАТА ЈАВНОСТ (ДО АДВОКАТИТЕ)

Институтот за човекови права изготви прашалници со цел да ја утврди моменталната перцепција и познавањата на општата и стручна јавност за работата на Судскиот совет и на Советот за утврдување факти. Прашалниците за стручната јавност беа испратени во октомври 2016 година до 2000 адвокати, а добивме 137 одговори кои се прикажани во објаснувањата подолу.

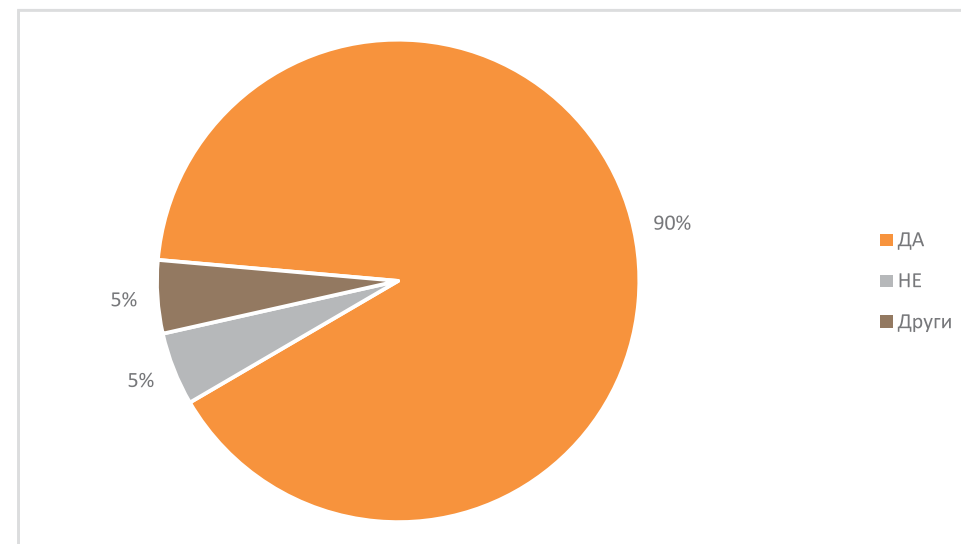
1. На прашањето од анкетата **"Дали сѐе зајознаени со работата на Судскиот совет на РМ?"** испитаниците, во најголем број случаи (86.8%), одговориле потврдно, дека се запознаени, а во 11.5 % одговориле дека не се запознаени.

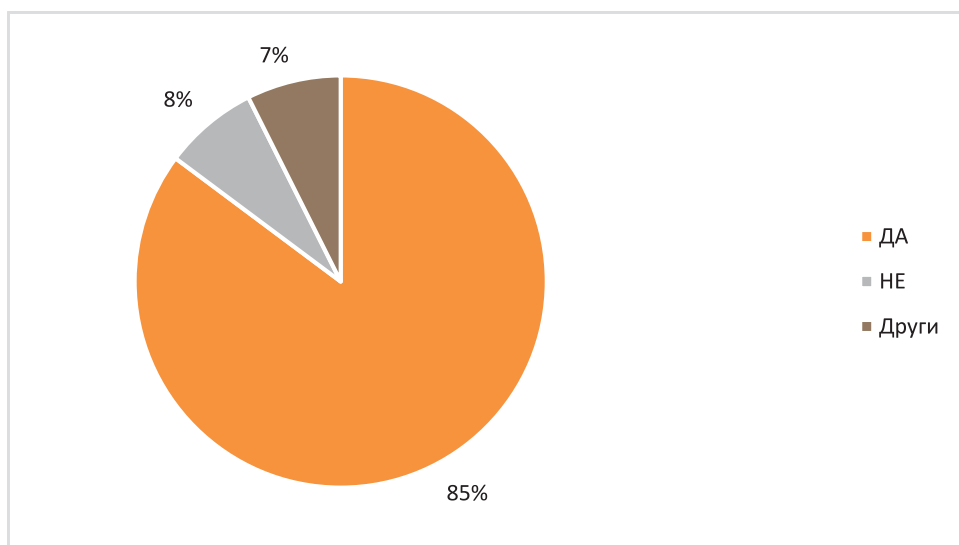
2. На прашањето за **зајознаеноста со работата на Советот за утврдување факти и со покренувањето постапка за утврдување одговорност за судија** 67.8 % одговориле со ДА, додека 28.9 % со НЕ, а 3.3% дале други одговори.

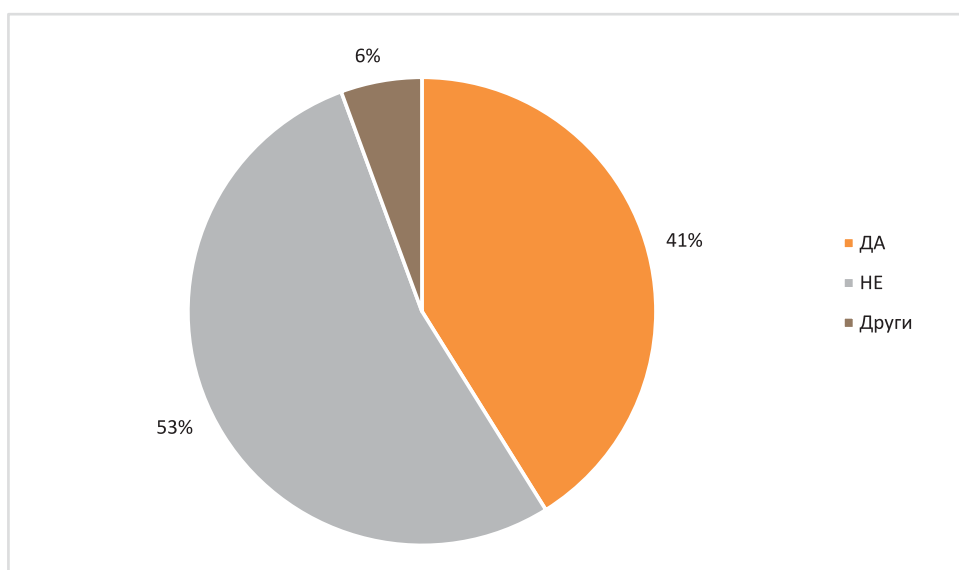
3. На прашањето **дали Судскиот Совет на Република Македонија е самостоен и независен орган**, адвокатите, во 90.2 % случаи одговориле со НЕ, додека 4.9 % одговориле потврдно и исто толку (4.9%) дале други одговори.

4. Во однос на прашањето **дали другиштите шела, инстииштуици и органи ја почитуваат независноста на Судскиот совет на РМ**, 85.2% од адвокатите одговориле дека не ја почитуваат независноста на Советот, 7,4% одговориле дека ја почитуваат, а останатите 7,4% дале друг вид одговори.

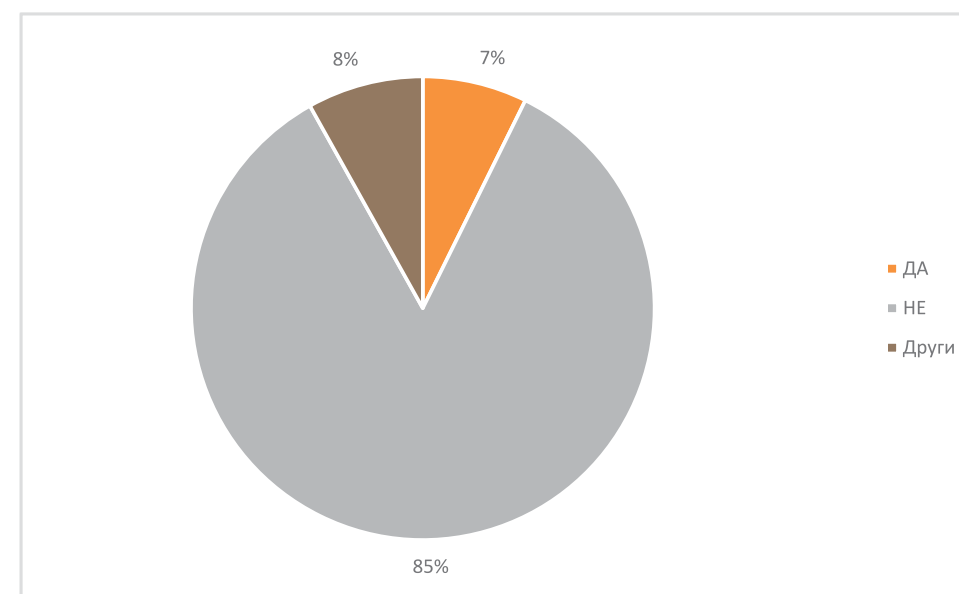
5. Половина од адвокатите одговориле дека поднеле барање за изземање судија на прашањето **„Дали поднеле барање за изземање судија“**.

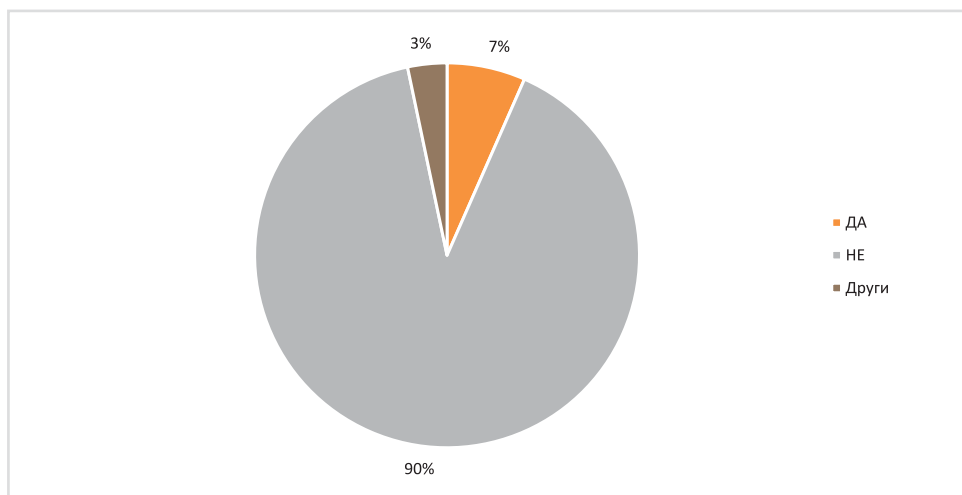
6. На прашањето **„Колку пати до сега сте поднеле барање за изземање судија и од кои причини?“** од квантитативен аспект адвокатите најчесто одговориле во дијапазон од 2 до 10 поднесени барања, а како причини најчесто се наведени „...пристрасно судење и пријателски врски, нестручно постапување, непочитување на процедурата, одолговлекување на постапката и слично.“

7. Од одговорите на прашањето **„Колку од шие барања ви биле прифатени од прейсегашелот на судот?“** најголемиот број адвокати кои поднеле барање за изземање одговориле дека барањата не им биле прифатени.

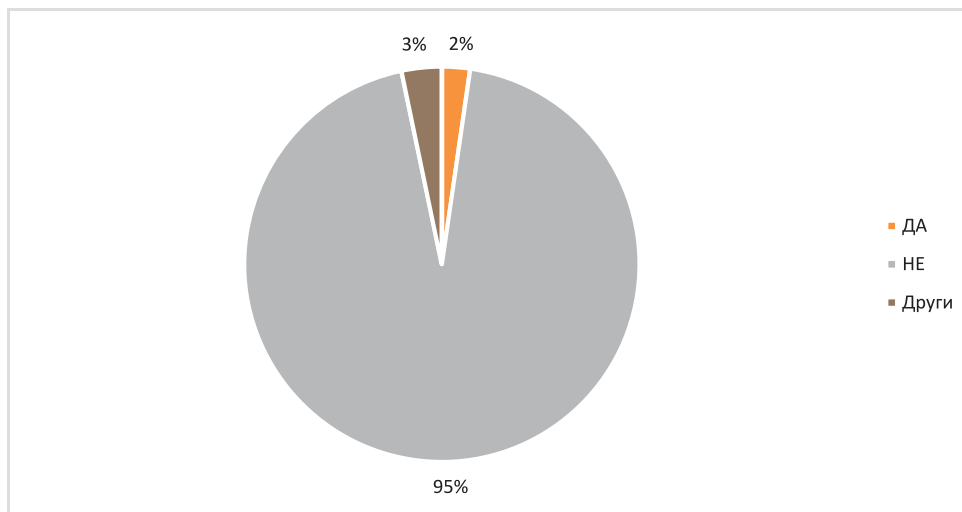
8. Само 7,3% одговориле дека **работата на ССРМ ја оценуваат како ефикасна**, додека дури 84,6 % сметаат дека работата на ССРМ не е ефикасна, а 8.1% од испитаниците дале неутрален одговор.

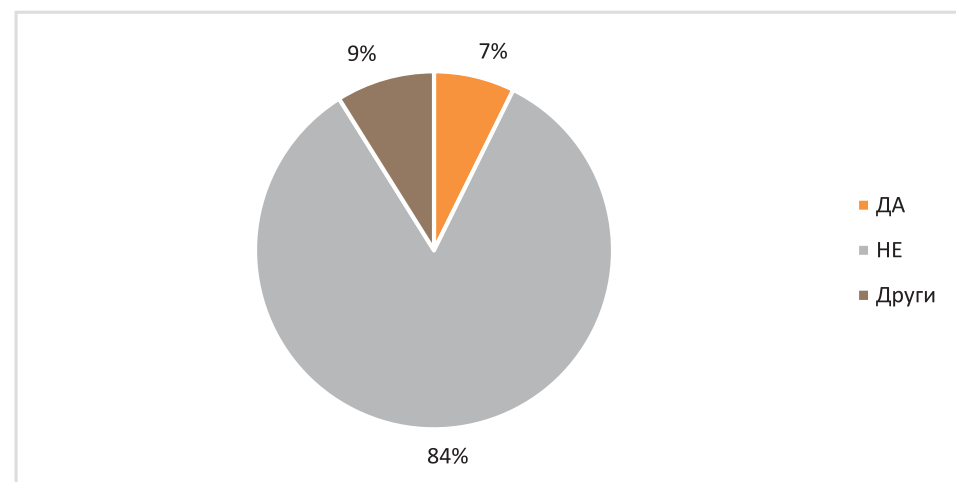
9. На прашањето **"Дали сметате дека работата на ССРМ е транспарентна и отворена?"**, екстремно висок процент од 90.2 од адвокатите одговориле дека работата на Советот не е транспарентна и отворена, а само 6.6% сметаат дека сепак Советот има транспарентна и отворена работа. Адвокатите во 3.3% од одговорите дале други објаснувања.

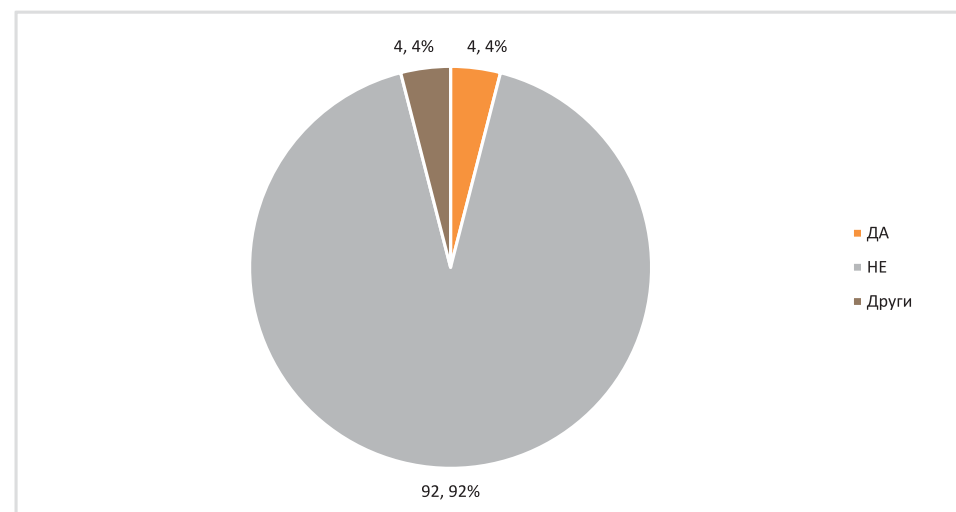
10. Во однос на прашањето **"Дали според Вас Судскиот совет во висшинска смисла на зборот ја обезбедува и ја гарантира самостојноста и независноста на судската власт?"** 94,3% од испитаниците одговориле со НЕ, 2,4% одговориле со ДА и 3,3% дале други одговори.

11. Исто така 84% од анкетираниите одговориле дека начинот и критериумите за избор на членовите на ССРМ **НЕ гарантираат непристрасност и професионалност на избраните членови**, 7 % сметаат дека начинот и критериумите за избор сепак гарантираат непристрасност и професионалност на избраните членови, а 9% од испитаниците дале друг одговор.

12. На прашањето **"Дали сметате дека изборот на судии од страна на ССРМ е целосно објективен и дека врз основа на него се избираат квалитетни судии?"** 92% одговориле со НЕ, 4% одговориле со ДА и 4% дале друг одговор.

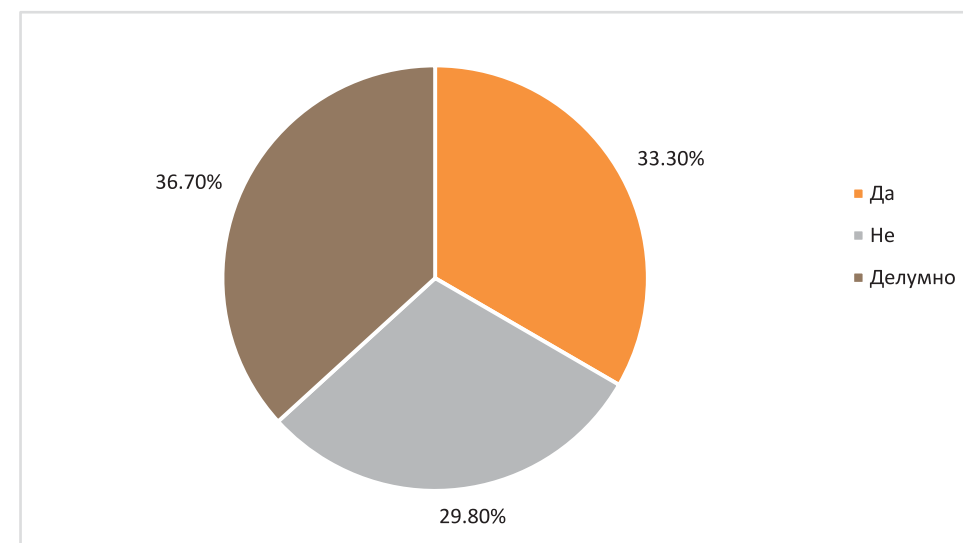
13. На прашањето **"Што сметате дека е од важност за унапредувањето на независноста, стручноста и транспарентноста на Судскиот совет на РМ?"**

Сите одговори биле дека изборот на членовите на Судскиот совет на РМ треба да биде од стручни, непристрасни членови, со немешање на политичките партии во изборот, но и дека треба да се обезбеди целосна финансиска независност и самостојност од останатите органи на власта. Многумина во одговорите наведуваат дека членовите на ССРМ треба да бидат исклучиво судии и тоа долгогодишни судии кои се докажале низ годините како судии со интегритет и независност.

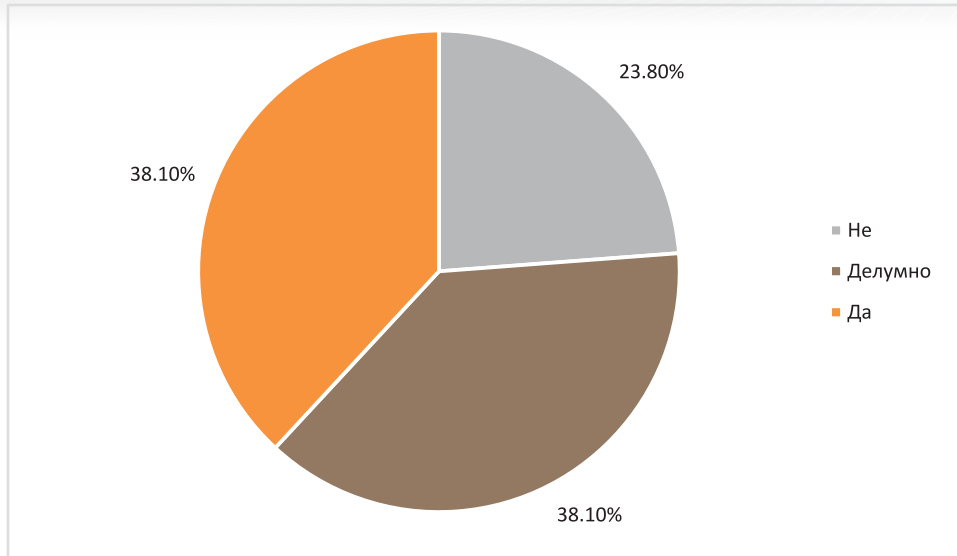
АНАЛИЗА НА ПРАШАЛНИЦИТЕ ДО ОПШТАТА ЈАВНОСТ

Институтот за човекови права изготви прашалници и за општата јавност, со цел да ја утврди моменталната перцепција и познавањата на општата јавност за работата на Судскиот совет и за Советот за утврдување факти. Прашалниците до општата јавност беа објавени на социјалните мрежи и преку електронска пошта беа испратени во јавноста. На прашањата добивме одговор од 184 граѓани кои се прикажани во објаснувањата подолу.

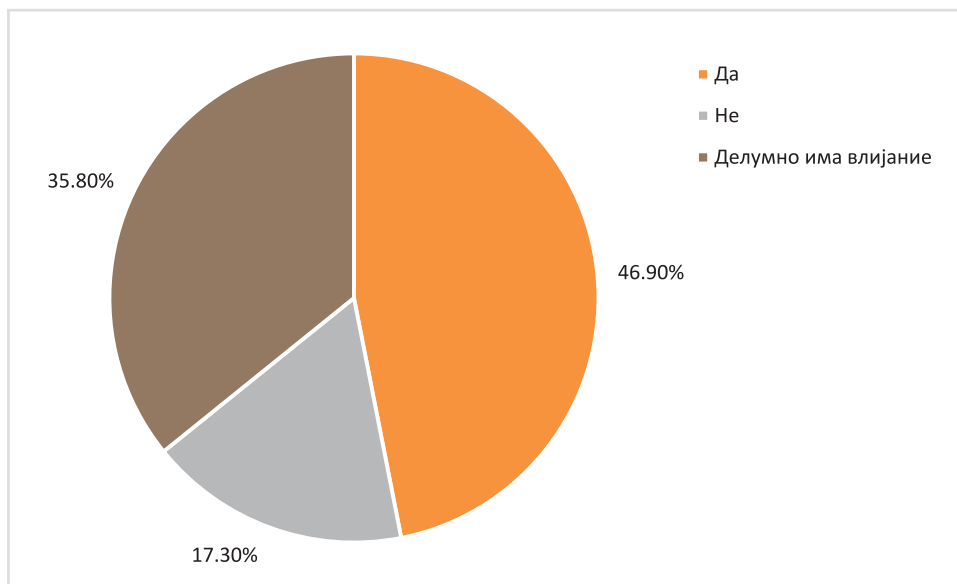
1. Дали до сега сте биле запознаени со работата на ССРМ?

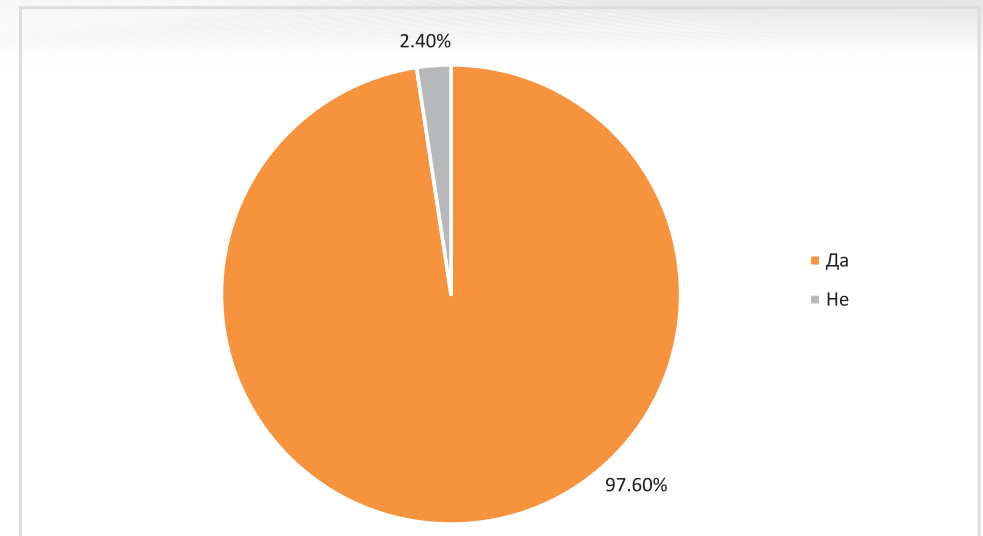
2. Дали сте запознаени со надлежностите кои ССРМ ги има според закон?

3. Дали мислите дека ова тело има влијание врз квалитетот на работата на судството во целина?

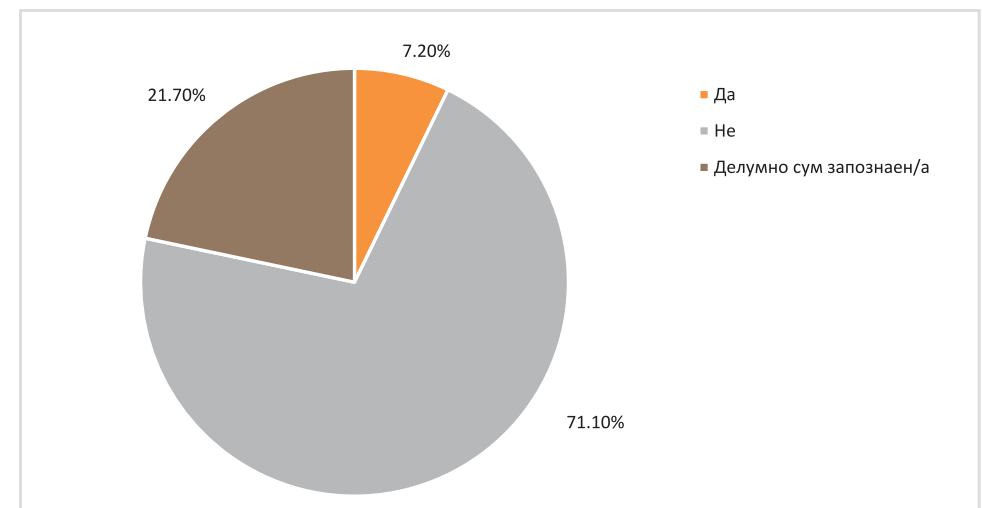
4. Дали некогаш сте присуствувале на отворена седница на ССРМ?

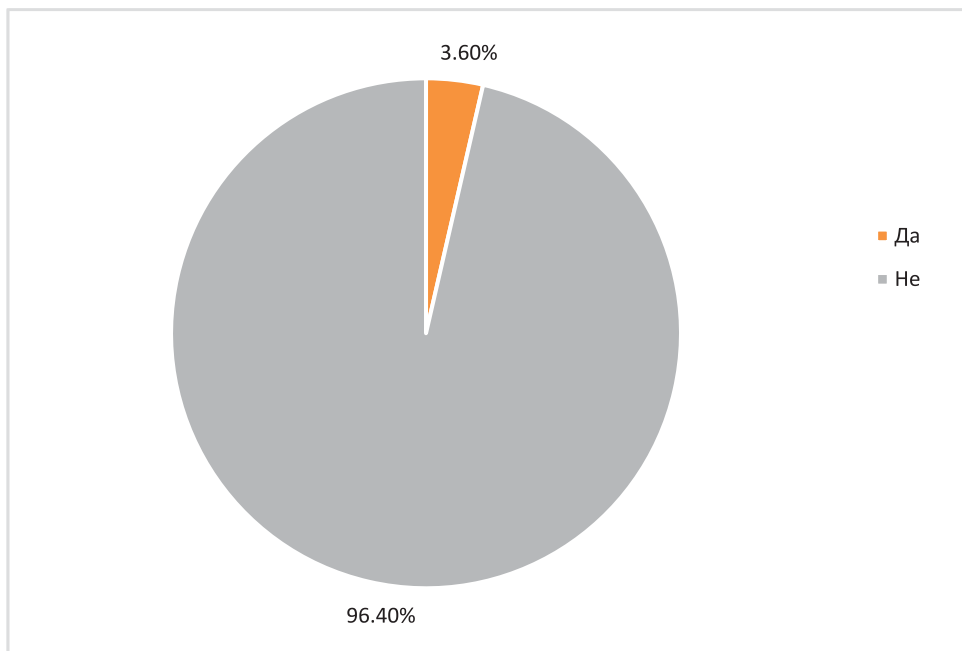
4.1. Доколку сте присуствувале на отворена седница, какво е вашето мислење за отвореноста на дебатите и за транспарентноста на членовите на ССРМ?

Само четири одговори гласеле дека присуствувале на отворена седница на Судскиот совет на РМ, но во сите било нотирано дека на седниците на кои присуствувале немало отворена и транспарентна дебата.

5. Дали сте запознаени со работата на релативно новоформираното тело „Совет за утврдување на факти и за покренување постапка за утврдување на одговорност за судија“?

4. Дали некогаш сте поднеле претставка до Судскиот совет на РМ или до Советот за утврдување на факти и покренување на постапка за одговорност на судија откако ја преземал надлежноста?

- 4.1. Доколку сте поднеле претставка, дали бевте задоволни од работата на ССРМ или од Советот за факти? Сите понудени одговори гласаа „никако“ (воопшто) не се задоволни од работата на ССРМ или од Советот за факти.

Ф ОКУС-ГРУПА

За целите на проектот, покрај анкетните прашалници наменети за адвокати и прашалникот наменет за општата јавност, Институтот за човекови права организираше дискусија во форма на фокус-група со цел директно да се слушнат ставовите на граѓаните за клучни прашања поврзани со судскиот систем во Република Македонија. Учесниците беа избрани водењејќи сметка да има застапеност на граѓаните со различен степен на образование, да има граѓани кои не се правници по професија и граѓани кои припаѓаат на различна етничка припадност.

Испитаниците, пред сè, беа прашани дали имаат доверба во судскиот систем? Сите одговорија дека немаат доверба, а како причина за тоа ги наведоа одлуките кои се донесуваат од судиите. Понатаму учесниците беа прашани дали се запознаени со работата на Судскиот совет и со Советот за факти. Од одговорите може да се заклучи дека учесниците слушнале за Судскиот совет, меѓутоа не и за Советот за факти и што работи тој.

На прашањето колку е разбирлив јазикот на судиите, испитаниците се согласуваат дека судиите не користат јазик разбирлив за општата јавност, а не се доволно разбирливи ни соопштенијата кои произлегуваат од судската фела.

Преку фокус-групата беше утврдено дека работата на Судскиот совет воопшто не е видлива, а учесниците исто така не беа запознаени со работата на Советот за факти. Единствена перцепција добиена од учесниците е дека немаат доверба во судството и сметаат дека судството е политизирано.

Резултатите од фокус-групата потврдуваат дека граѓаните многу малку се запознаени со работата на Судскиот совет и со нивните можности (за претставки и поплаки).

